

اثرات حکمروایی خوب بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های پیراشهری در دهستان آدران

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۲۵

پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۵/۱۱

صفحات: ۲۰۵-۱۹۳

احمد مومنی؛ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
ماندانا جهانشیری؛ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
آیژ عزمی؛ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تحلیل اثرات حکمروایی خوب بر زیست‌پذیری روستاهای پیراشهری در دهستان آدران است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی از نوع همبستگی و به روش توصیفی-تحلیلی انجام پذیرفت. جامعه آماری پژوهش برابر با ۵۸۳۱ نفر و ۲۱۰۷ خانوار از ساکنان مناطق روستایی دهستان آدران انتخاب گردیده است. از مجموع جمعیت دهستان با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار مورد سنجش پرسشنامه محقق ساخته بود تمامی نمونه‌ها تصادفی انتخاب شده است. میزان آلفای کرونباخ برای متغیر حکمروایی ۰/۸۷ و زیست‌پذیری ۰/۸۹ محاسبه شد. نتایج نشان داد وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب در دهستان آدران نامطلوب (۲/۵۹) و وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری تا حدودی نسبتاً مطلوب (۲/۷۷) است. جهت تبیین رابطه دو متغیر از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج نشان داد رابطه قوی بین تمام شاخص‌های حکمروایی خوب و زیست‌پذیری برقرار است. در این بین متغیرهای عدالت محوری، مسئولیت‌پذیری، قانون‌محوری به ترتیب دارای بیشترین رابطه و متغیر شفافیت دارای کمترین رابطه با زیست‌پذیری بودند. می‌توان این‌گونه عنوان کرد رعایت عدالت از جانب مدیران محلی با استفاده از الگوی حکمروایی خوب باعث توزیع برابر امکانات و بهبود زیست‌پذیری و افزایش کیفیت زندگی هرچه بیشتر در مناطق روستاهای پیراشهری منطقه مورد مطالعه شده است. شفافیت باید نزد مدیران افزایش پیدا کند و مردم در جریان طرح‌ها و تخصیص بودجه قرار داده شوند. در پایان با توجه به نتایج پژوهش برای کمک به چالش‌های موجود پیشنهادهایی ارائه گردید.

واژه‌های کلیدی:

حکمروایی، زیست-
پذیری، سکونتگاه-
های پیراشهری،
دهستان آدران.

مفهوم زیست‌پذیری به دلیل اهمیت تهدیدهای موجود در حوزه وضعیت کیفیت زندگی رشد یافته است. عواملی مانند رشد سریع، فقدان اراضی زراعی و فضاها، کمبود مسکن، رشد نابرابری اجتماعی، ضعف فرایند هویت محلی، مکانی و زندگی اجتماعی، تهدیدات جدی برای زیست‌پذیری و اجتماعی به شمار می‌آیند (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۴). به سخن دیگر زیست‌پذیری اشاره به فرصت‌هایی دارد که برای همه اجتماعات محلی با اندازه‌های مختلف وجود دارد و آن‌ها را تبدیل به مکان‌های بهتری برای کار، زندگی و رشد خانواده می‌نماید (National association of regional councils, 2010: 1). دپارتمان حمل‌ونقل ایالت متحده آمریکا (۲۰۱۰) زیست‌پذیری را چنین تعریف کرده است: سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل، خدمات و مسکن به نحوی که دسترسی مناسب و کافی به آن‌ها از طریق گزینه‌های جابه‌جایی پایدار و سازگار با محیط‌زیست مهیا باشد. زیست‌پذیری به معنای توان و قابلیت یک مکان برای تأمین نیازهای زیستی ساکنان اعم از مادی و غیرمادی در جهت ارتقای کیفیت زندگی و ایجاد بستر شکوفایی توانمندی‌های عموم شهروندان است (خراسانی، ۱۳۹۵: ۱۱). مکان‌های روستایی و به‌خصوص فضاها، پیراشهری به دلایل چالش‌هایی مانند فقر گسترده، نابرابری در توزیع امکانات، برخوردار نبودن از حداقل شرایط زندگی مانند، دسترسی نداشتن به آب بهداشتی سالم و فاضلاب، کمبود جاده مناسب، تراکم بالای جمعیت، کمبود فضاها، آموزشی باید مورد توجه بیش‌ازپیش مسئولان و برنامه‌ریزان قرار گیرد. مضاف بر این به دلیل شرایط خاص زندگی در محیط‌های روستایی، وابستگی غذایی مردم کشور به روستا و محل تولید محصولات استراتژیک از مهم‌ترین توجهات برنامه‌ریزان توسعه، بهبود کیفیت زندگی افراد ساکن روستا بوده، به طوری که هدف تمامی برنامه‌ریزان ملی و بین‌المللی توسعه، بهبود معیشت خانوار، افزایش کیفیت زندگی روستائیان است (هوغان^۱، ۲۰۱۰)؛ و این یکی از کاربردهای الگوی حکمروایی خوب است که با فرآورده‌هایی که دارد می‌تواند مؤثر باشد.

لذا با توجه به اینکه توسعه روستایی راهبردی برای بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی روستائیان فقیر است؛ بنابراین اهداف توسعه روستایی باید گسترش یابد، این اهداف بهبود وضع تولید، افزایش اشتغال و تأمین حداقل قابل قبولی از غذا، مسکن، آموزش و بهداشت و رفاه را شامل می‌شود (قنبری و همکاران، ۱۳۹۸: ۵). حال باید این چنین عنوان کرد که در دیدگاه حکمروایی تصمیم‌گیری بر اساس نیازهای ذینفعان محلی و تقسیم قدرت و انتقال اطلاعات و از پایین به بالا است (گو^۲-ترونیو، ۲۰۱۱: ۴). در این بین باید گفت که ظرفیت‌سازی برای زمامداری درست و مطلوب، ابزار اولیه ریشه‌کنی فقر و بهره‌مند شدن عادلانه و همه‌اشار مردم از مواهب زندگی و مشارکت در تمامی امور زندگی است و این امر با حکمروایی خوب امکان‌پذیر است؛ به عبارت دیگر حکمروایی خوب به مردم اجازه می‌دهد سطح بالاتری از چیز دیگری که دارند، به دست آورند و به‌طور مستقیم این امر برای رفاه آن‌ها مهم است (هلیول و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۴). واضح است که خروجی حکمروایی خوب تحقق عدالت اجتماعی، امنیت و نظم اجتماعی، آزادی و رفاه اجتماعی و در کل زیست‌پذیر کردن مناطق است. به‌مثابه دیگر در الگوی حکمروایی خوب است که مردم روستایی می‌توانند برای سرنوشتشان تصمیم بگیرند (طالشی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳) مضاف بر این حکمروایی، اعمال قدرت

^۱Hogan

^۲Go - Trounfo

^۳Hellewell

سیاسی، اداری و اقتصادی در مدیریت امور کشورها و در سطوح مختلف (کلان تا محلی) است که در قالب یک فرایند، افراد و گروه‌ها می‌توانند به منافع خود دست یابند (وورد^۱؛ ۲۰۱۷: ۱۳۲)؛ بنابراین حکمروایی خوب را روند یا هدفی دانست که باید بتواند فقر، ناامنی و تبعیض را از میان بردارد (مطیعی لنگرودی و حجتی پور، ۱۳۹۷: ۵). در تحلیل تعاریف حکمروایی علاوه بر اشارات متعدد به ماهیت سیستمی و فرایند محوری حکمروایی، کلیدواژه‌هایی چون ارتباطات دوسویه، مشارکت با اجتماع محلی، توسعه پایدار، شبکه‌های غیررسمی و منافع عمومی به چشم می‌خورد، (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶)؛ بنابراین حکمروایی خوب تضمین می‌کند که گروه‌های آسیب‌پذیر و محروم در پروسه‌های تصمیم‌گیری قرار گیرد (محمد عثمان و همکاران، ۲۰۱۵: ۲)؛ و این گروه‌ها همان جمعیتی هستند که در مناطق روستایی و پیراشهری فاقد امکانات زندگی می‌کنند. در واقع حکمروایی خوب روستایی، شیوه مدیریتی است که اگر بر اساس اصول علمی و اعتماد متقابل تدوین و اجرا شود، اهرمی مناسب برای تضمین پایداری منابع و معیشت جوامع محلی، ساماندهی جوامع، شکوفایی اقتصاد محیط‌های روستایی و توزیع قدرت در نواحی روستایی خواهد بود؛ و سخن آخر اینکه حکمروایی خوب به‌صورت مستقیم می‌تواند عامل افزایش خوشبختی باشد (شریف زادگان و قانونی، ۱۳۹۶: ۵). از طرفی نظام ساختاری - عملکردی کنونی مدیریت روستایی کشور، گویای این است که مدیریت روستایی با وجود نهادسازی و استقرار نهاد دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی، همواره با نگاهی بالا به پایین، با روستا و روستاییان روبه‌رو شده و فقدان الگوی حکمروایی خوب روستایی که می‌تواند زمینه‌ساز حضور و مشارکت فعال مردم در نظام مدیریت و برنامه‌ریزی باشد، بسیار کمرنگ بوده و یا در اغلب روستاها دیده نمی‌شود (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲)؛ بنابراین آگاهی دهیاران با مفاهیم حکمروایی خوب می‌تواند در موفقیت آن‌ها و تسریع روند دستیابی به حکمروایی خوب در نواحی روستایی مؤثر واقع شود (احمدی و چراغی، ۱۳۹۶: ۱). حکمرانی که بر نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات در جهان پیچیده تمرکز دارد (نوبری و همکاران، ۱۳۸۹: ۶)؛ لذا با توجه به اینکه حکمروایی خوب روستایی در صورت تثبیت منجر به پایداری مناطق روستایی می‌گردد و در این بین مقوله زیست‌پذیری یک از ویژگی‌های پایداری روستایی است بنابراین حکمروایی خوب به‌عنوان عامل اثرگذار بر بهبود زیست‌پذیری و زیست‌پذیر کردن مناطق روستایی تلقی می‌گردد.

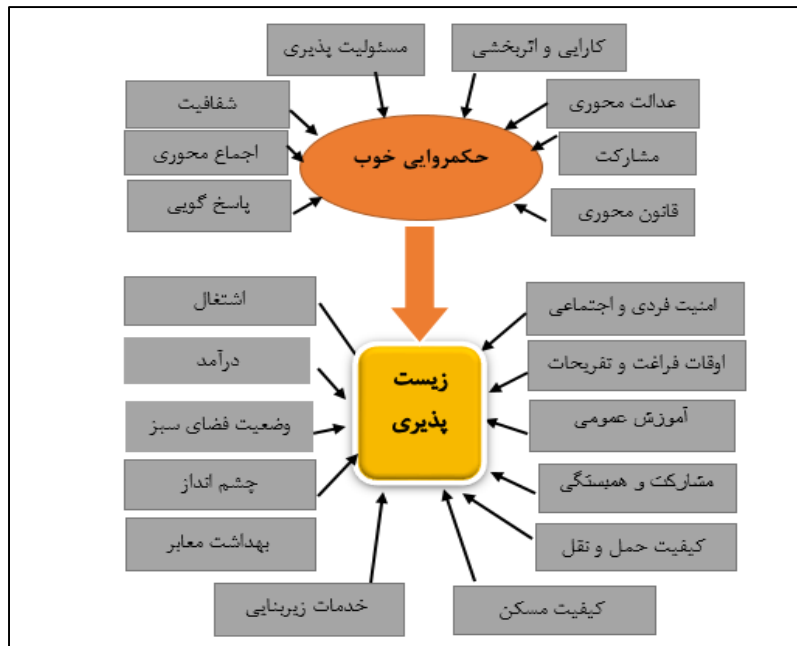
سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان نقش مدیریت محلی در کاهش آسیب‌پذیری کالبدی با رویکرد حکمروایی خوب دهستان بهمنی سرحد غربی، نشان دادند بین حکمروایی خوب روستایی و توسعه کالبدی رابطه مستقیم و شدید وجود دارد و با پایین بودن سطح مدیریت محلی و حکمروایی خوب روستایی سطح توسعه کالبدی نیز پایین خواهد بود. شریف‌زادگان و قانونی (۱۳۹۶) در پژوهشی با موضوع تحلیل رابطه حکمروایی خوب کشورها و کیفیت زندگی شهرها، رفاه اجتماعی نتایج نشان داد، تصمیم‌گیران و مسئولان ملی و محلی اگر خواستار بهبود کیفیت زندگی شهروندان هستند، یکی از اقدامات مناسب برای دستیابی به این هدف، افزایش کیفیت حکمروایی در کشورها و شهرهاست. زیاری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها در شهر بوشهر نتایج نشان داد بین حکمروایی خوب و زیست‌پذیری رابطه ضعیف تا

^۱Woreda^۲Mohaamad Osman

متوسطی وجود دارد. رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۶) روستاهایی که از وضعیت حکمروایی خوبی برخوردار هستند پایداری بهتری نیز دارند. مأمّن یوسف و همکاران (۲۰۱۵) رابطه علی‌مثنی بین حکمروایی خوب و اعتماد شهروندان نسبت به حکومت و تعدیل اقدامات غیراخلاقی و منفی در حاکمیت وجود دارد. رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۳) رویکرد حکمروایی خوب می‌تواند در ساختار نوین مدیریت روستایی مطلوب عمل نماید. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰) رهیافت حکمروایی خوب روستایی می‌تواند به چالش‌های مدیریتی توسعه روستایی در ایران پاسخی درخور دهد و توسعه روستایی را سرعت ببخشد. نوروزی و ابراهیمی (۱۳۹۷) بین روستاها به لحاظ تحقق حکمروایی خوب تفاوت معناداری وجود دارد. دادورخانی و همکاران (۱۳۹۰) حکمروایی خوب با دارا بودن شاخص‌هایی نظیر مشارکت و ... سبب ایجاد کاهش فقر خواهد شد. المنوفی^۷ و همکاران (۲۰۱۴) استراتژی توسعه روستایی مصر نیاز به ساختاری همراه با یکپارچگی و تشریک همه بازیگران در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی در جهت رسیدن به اهداف توسعه روستایی و درنهایت توسعه اجتماعی-اقتصادی حقیقی، امنیت غذایی و کاهش فقر دارد. با این وجود برخی عوامل مانند فساد، عدم آموزش، سیستم ضعیف نظارت و ارزیابی سطح پایین هماهنگی و ظرفیت پایین اجرایی می‌توانند مهم‌ترین دلایل عدم تحقق شاخص‌های ذکرشده برای حکمروایی خوب باشند (آدیسالم^۸؛ ۲۰۱۵) از پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان این چنین استنباط کرد که هیچ‌کدام از آن‌ها به زیست‌پذیری روستاهای پیرا شهری نپرداخته‌اند. روستاهای دهستان آدران اگر از حداقل امکانات قابل‌زندگانی برخوردار نباشند چون نزدیک شهر هستند ساکنین رغبت بیشتری به مهاجرت از این مناطق می‌کنند. در این صورت ما شاهدی کم جمعیت بودن روستاها و رواج و گسترش تغییر کاربری و رشد خانه‌های دوم در این مناطق می‌شویم؛ که بومیان در کنار افراد تازه وارد نمی‌توانند به تعامل پردازند و مهاجرت خواهند کرد. مشکلات دیگر نظیر ظرفیت محدود برای تأمین اشتغال، مسکن نامناسب ساکنین به دلیل کوهستانی بودن منطقه و قرار گرفتن در ارتفاعات دماوند، عدم تعادل در توزیع خدمات در روستاهای منطقه، استقرار کاربری‌های ناسازگار وجود تعمیرگاه‌های وسایل نقلیه در منطقه، چالش‌هایی را برای ساکنین این منطقه به وجود آورده است. این عوامل را می‌توان ناشی از ضعف مدیریت روستایی در این منطقه دانست. بنابراین هدف از پژوهش حاضر تحلیل اثرات حکمروایی خوب در بهبود شاخص‌های زیست‌پذیری مناطق روستایی دهستان آدران است.

^۷Elmenofi

^۸Adisalem

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی

هدف از این تحقیق، تحلیل اثرات حکروایی خوب بر زیست پذیری روستاهای پیراشهری دهستان آدران است. جهت محقق شدن این هدف ابتدا با مرور تحقیقات مرتبط با حکروایی خوب و زیست پذیری شاخص‌های مناسب تدوین شد. پژوهش پیش رو از نظر هدف کاربردی با ماهیت پیمایشی و از نوع همبستگی و به روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش بر اساس آخرین سرشماری کل کشور در سال ۱۳۹۵ برابر با ۵۸۳۱ نفر و ۲۱۰۷ خانوار ساکن در مناطق روستایی دهستان آدران است که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار مورد سنجش پرسشنامه محقق ساخته بود که در اختیار محققان و کارشناسان قرار گرفت و پس از رفع اشکالات مطرح شده روایی آن تأیید شد. جهت بررسی پایایی یک مطالعه راهنما در یکی از روستاهای خارج از محدوده انجام و پایای پرسشنامه با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ برای شاخص‌های حکروایی خوب ۰/۸۷ و برای شاخص‌های زیست پذیری ۰/۸۹ درصد محاسبه شد. برای سنجش و ارتباط بین متغیرهای پژوهش از دو نوع پرسشنامه حکروایی خوب با تعداد هشت شاخص و ۴۰ گویه و زیست پذیری با تعداد ۱۲ شاخص و ۴۸ گویه که بتوان اهداف تحقیق را پوشش دهد استفاده گردید.

پرسشنامه در قالب طیف پنج‌قسمتی لیکرت (از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) طراحی شد. توزیع پرسشنامه در بین روستاهای مورد مطالعه از اصل تقسیم به نسبت استفاده شد به این صورت که پرسشنامه به نسبت تعداد سرپرست خانوار ساکن در هر روستا و به صورت تصادفی بین اهالی توزیع شد که نمونه در جدول (۳) قابل مشاهده است. برای شناسایی وضعیت حکروایی خوب و وضعیت زیست پذیری منطقه از آزمون t تک نمونه‌ای و سپس برای نبین رابطه و سنجش همبستگی بین دو متغیر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. تمامی تحلیل‌های توصیفی و استنباطی در نرم‌افزار SPSS انجام پذیرفت.

جدول ۱. مؤلفه‌ها و شاخص‌های تحقیق

مؤلفه	شاخص	گروه	ضریب آلفا
حکمروایی خوب	مشارکت	تصویب طرح‌های روستایی متناسب با درخواست ساکنین، مشارکت جو بودن مدیران محلی، فراهم کردن فرصت برای مشارکت مردم، همفکری مدیران محلی برای مسائل مهم روستا،	۰/۸۷۷
	قانون محوری	قانون محوری دهیار در حوزه ساخت‌وساز، پایبندی مدیران محلی به حقوق شهروندی، پایبندی به قوانین در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی، پایبندی به حقوق اهالی روستاهای دیگر، پایبندی مدیران محلی به قوانین در حیطه کار خود	
	پاسخ‌گویی	نتیجه‌بخش بودن مراجعه به دهیاری، پاسخ‌گو بودن مدیران در قبال وظایف خود، سهولت ملاقات با مدیران محلی، برخورد مناسب دهیار و شورا در پاسخ به روستاییان، تشریح برنامه‌های در دست انجام با مردم.	
	مسئولیت‌پذیری	مسئولیت، پذیرش مدیران محلی در ارتباط با عملکرد خود، برگزاری جلسه مشترک با مردم، انجام صحیح مسئولیت برعهده گرفته از جانب مدیران محلی، پذیرش اشتباهات مدیران محلی توسط خودشان، معرفی خانواده‌های بی‌سرپرست و بد سرپرست به نهادهای مربوطه.	
	اجماع محوری	همفکری مدیران محلی با مردم، هم‌فکری در انتخاب پروژه‌ها با مردم، توافق جمعی بین مدیران محلی و اقشار مختلف جوانان - ریش‌سفیدان... تعادل رابطه مدیران محلی با نهادهای اجتماعی - فرهنگی و غیر.	
	شفافیت	شفاف عمل کردن مدیران محلی، انتشار وضعیت عملکرد دهیاری و شورا، شفافیت در خرج کردن بودجه، شفافیت در تصویب طرح‌ها،	
	کارایی و اثربخشی	رعایت انتخاب پروژه‌های اولویت‌دار دهیاری، کاهش زمان اجرای پروژه‌ها، رعایت کاهش هزینه‌ها، رعایت کاهش هزینه‌های خانوار روستایی در اجرای پروژه‌ها،	
	عدالت محوری	رعایت عدالت مدیران محلی در برخورد با روستاییان، رعایت عدالت در اختصاص بودجه برای مشکلات زیست‌محیطی به همه جای روستا نه فقط محل زندگی خودشان و دوستانشان، خدمات‌رسانی و تصویب بودجه به همه‌جای روستا، رعایت عدالت در مکان‌یابی پروژه‌های ورزشی و بازی کودکان.	

منبع: قدیری معصوم و ریاحی، (۱۳۸۳)، رحمانی فضلی و همکاران، (۱۳۹۶)، رکن‌الدین افتخاری و همکاران، (۱۳۹۰)، حیدری ساربان، (۱۳۹۸)، مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۸.

جدول ۲. شاخص‌ها و ضریب آلفای شاخص‌های تحقیق

متغیر	بعد	شاخص	تعداد گویه	آلفا
زیست‌پذیری	اجتماعی	امنیت فردی و اجتماعی	نزاع و درگیری اهالی روستا باهم، امنیت عمومی روستا از دید شما، حاضر بودن نیروی انتظامی در صحنه هنگام درگیری، میزان دزدی معتادین در روستا.	۰/۸۹۸
		تفریحات و اوقات فراغت	وجود امکانات ورزشی برای بخصوص جوانان روستا، وجود پارک و وسایل بازی برای کودکان، فعال بودن کتابخانه مساجد،	
		آموزش عمومی	وجود مهد و پیش‌دبستانی برای دانش‌آموزان، آموزش به بی‌سوادان توسط نهضت سوادآموزی، رضایت از برگزاری کلاس‌های ترویجی، کیفیت آموزش مدارس نسبت به گذشته.	
		مشارکت و همبستگی	میزان مشارکت بین اهالی و دهیار، همبستگی روستاییان برای حل مشکلات روستا، میزان کمک به هم نوع نزد اهالی روستا.	
	اقتصادی	کیفیت حمل‌ونقل	کیفیت حمل‌ونقل به روستاها و شهرهای اطراف،	۰/۸۹۸
		کیفیت مسکن	استفاده از تسهیلات بلاعوض برای نوسازی مسکن، رضایت از وضعیت اتاق و زیربنای، میزان کیفیت مسکن شما به لحاظ مقاوم بودن در برابر مخاطرات طبیعی و محیطی،	
		خدمات زیربنایی	میزان کیفیت جاده‌های ارتباطی، وضعیت اسفالت کوچه‌ها، وضعیت معابر بخصوص در زمستان هنگام بارندگی به توجه به وضعیت آب و هوایی منطقه.	
		اشتغال	میزان امنیت شغلی، رضایت از وضعیت شغلی و انتخاب باب میل خود، شغل مرتبط با حرفه، امیدواری به وضعیت شغلی در آینده.	
	محیط زیستی	درآمد	رضایت از میزان پس‌انداز در مواقع نیاز، میزان رضایت از وضعیت درآمد، امیدواری به درآمد پایدار، کفاف زندگی با توجه به درآمد.	۰/۸۹۸
		وضعیت فضای سبز	مناسب بودن فضای سبز روستاها، رضایت از وضعیت فضای سبز، میزان استفاده از فضای سبز، گسترش فضای سبز توسط مدیران محلی.	
چشم‌انداز		وضعیت به هم خوردن ترکیب چشم‌انداز روستا از دید شما، تغییر یافت روستا نسبت به گذشته، استفاده از مصالح بومی در ساخت منظر و نمای خانه‌ها		
بهداشت معابر		جمع‌آوری به‌موقع زباله توسط دهیاری، جلوگیری از ورود فاضلاب به کوچه‌ها، وضعیت آب شرب روستا، جمع‌آوری فضولات حیوانی از سطح روستا.		

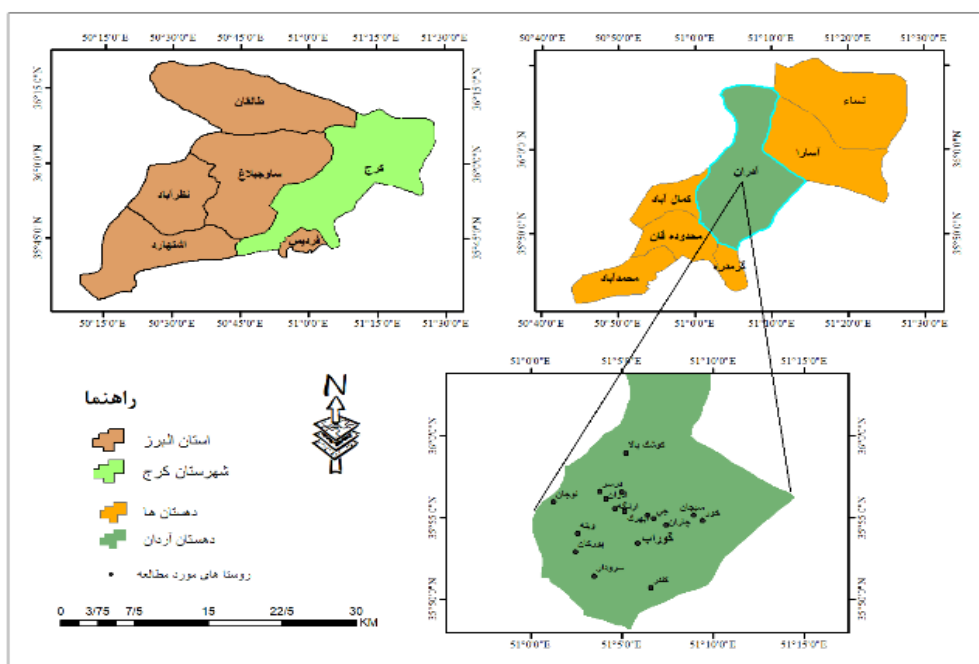
منبع: زیاری و همکاران ۱۳۹۷؛ مطالعه میدانی نگارندگان ۱۳۹۹

جدول ۳. روستاهای دهستان آدران از لحاظ تعداد جمعیت، خانوار و حجم نمونه

نمونه	میزان فاصله روستاهای پیرا شهری از شهر (کیلومتر)	تعداد خانوار	جمعیت	روستا	دهستان
۱۲۱	۵	۶۷۵	۱۹۲۲	کندر	آدران
۱۷	۸	۸۹	۲۶۳	پورکان	
۳	۶	۲۱	۵۹	نوجان	
۹	۷	۵۱	۱۴۳	وینه	
۲۰	۴	۹۷	۳۱۹	سرودار	
۶	۱۰	۴۰	۱۰۰	جی	
۲۰	۱۱	۱۶۲	۳۰۸	چاران	
۱۹	۱۵	۱۰۷	۲۹۳	خور	
۶	۱۲	۴۳	۹۹	سرزیارت	
۴۷	۱۳	۲۵۳	۷۶۷	سیجان	
۲۵	۱۶	۱۳۸	۳۹۱	آدران	
۷	۱۲	۴۵	۱۱۱	ارنگه	
۲	۱۱	۱۷	۲۸	دره سر	
۹	۱۷,۵	۵۸	۱۴۷	گوراب	
۲	۱۶	۱۴	۳۸	کوشک بالا	
۵	۱۹	۲۷	۹۰	ابهرک	
۴۷	۱۰,۵	۲۷۰	۷۵۳	خوزنکلا	
	۳۶۵	۲۱۰۷	۵۸۳۱	جمع کل	

منبع، بخشداری آدران و مطالعات نگارندگان، ۱۳۹۸

شهرستان کرج در شرق استان البرز واقع شده است که در موقعیت جغرافیایی ۳۵ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد و در ارتفاع ۱۳۴۱ متر از سطح دریا واقع شده است. دهستان آدران جزء دهستان‌های شهرستان کرج است که دارای آب و هوای مطلوب، ذخایر آب غنی و خاک حاصلخیز می‌باشد. روستاهای دهستان آدران کوهستانی بوده و دارای زمین‌های کشاورزی و باغداری مناسبی بوده که متأسفانه به علت نزدیکی به شهر و عدم حمایت از بخش کشاورزی جمعیت زیادی از روستا مهاجرت کرده‌اند. بیشتر زمین‌های کشاورزی این منطقه دچار تغییر کاربری به غیر از فعالیت‌های کشاورزی و ویلا سازی شده و زمین حالت کالایی در میان بورس بازان زمین‌های روستایی شده است. در رویکرد حکمروایی خوب مدیریت محلی می‌تواند زمینه‌ساز بازگشت دوباره روستاییان به وطن اصلی خودشان شود.

شکل ۲. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در استان و شهرستان کرج

یافته‌های تحقیق

از بین مشخصات فردی ۳۶۵ پاسخ‌دهنده به پرسشنامه ذکر شده سن با کد ۴ (۵۵-۴۶ سال) ۴۳/۸ درصد و فراوانی ۱۶۰ بود. ۷۳/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد بودند. میزان تأهل با ۸۳/۸ درصد و فراوانی ۳۰۶ دارای رتبه نخست بود. بیش‌ترین میزان سواد مربوط به کد ۲ (ابتدایی) ۲۵/۵ درصد و فراوانی ۱۰۴ نفر بود. در نوع شغل کشاورزی با کد (۱) ۵۴/۲ درصد و فراوانی ۱۹۸ دارای بیش‌ترین اشتغال بود.

ارزیابی وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب در روستاهای دهستان آدران

در این قسمت از پژوهش متغیر حکمروایی خوب به‌عنوان متغیر اثرگذار بر بهبود زیست‌پذیری است. برای بررسی وضعیت حکمروایی خوب از ۸ شاخص استفاده شده است. با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای وضعیت حکمروایی خوب در روستاهای دهستان آدران مشخص گردید (جدول ۴). نتایج بررسی نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌ها معادل ۲/۵۹ و کمتر از حد متوسط ۳ به دست آمده است. میانگین شاخص‌ها به ترتیب از بیشترین تا کمترین به این شرح است که عدالت محوری، قانون محوری، مشارکت، پاسخ‌گویی، اجماع محوری، کارایی و اثربخشی، مسئولیت‌پذیری و در آخر شفافیت قرار دارد. مدیران محلی با رعایت عدالت و توزیع امکانات در همه روستاها و رعایت قانون طبق وظیفه‌ای که دارند باعث پیش‌تر شدن تمایل نزد ساکنین برای ماندن در روستاها دارند.

جدول ۴. نتیجه آماره آزمون میانگین در بررسی وضعیت متغیرهای حکمروایی خوب در منطقه مورد مطالعه، مطلوبیت

عددی آزمون عدد - ۳

متغیر	میانگین	اختلاف از میانگین	آماره آزمون t	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۰/۰۵ فاصله اطمینان	
					پایین	بالا
مشارکت	۲/۶۸	-۰/۳۱۷۸	-۱۱/۹۴۷	۰/۰۰۰	۰/۵۰۸۲	-۲/۶۵۵
قانون محوری	۲/۷۰	-۰/۲۹۶۴	-۱۱/۱۳۸	۰/۰۰۰	۰/۵۰۳۹	-۲/۴۴۶
پاسخ گویی	۲/۶۸	-۰/۳۱۳۴	-۹/۳۶۶	۰/۰۰۰	۰/۶۳۹۳	-۲/۴۷۶
مسئولیت پذیری	۲/۳۶	-۰/۱۵۸	۰/۵۲۶	۰/۵۹۹	۰/۵۷۶۹	-۰/۴۳۵
اجماع محوری	۲/۵۵	-۰/۴۴۳۲	-۱۵/۰۲۳	۰/۰۰۰	۰/۵۶۳۷	-۳/۸۵۳
شفافیت	۲/۳۷	-۰/۶۲۳۰	-۲۴/۵۶۱	۰/۰۰۰	۰/۴۸۴۶	-۵/۷۳۱
کارایی و اثربخشی	۲/۳۹	-۰/۶۰۳۸	-۲۰/۸۰۹	۰/۰۰۰	۰/۵۵۳۳	-۵/۴۶۸
عدالت محوری	۳/۰۲	۰/۰۲۷۴	۰/۹۳۴	۰/۳۵۱	۰/۵۶۰۵	-۰/۸۵۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

ارزیابی وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری در روستاهای دهستان آدران

در ادامه برای سنجش وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری از ۱۲ شاخص با توجه به وضعیت و مشاهده میدانی منطقه استفاده گردید. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای بیانگر این موضوع است که میانگین کلیه شاخص‌های زیست‌پذیری معادل ۲/۷۷ و پایین‌تر از حد مطلوبیت ۳ به دست آمده است. در این بین میانگین شاخص‌های بهداشت معابر، وضعیت فضای سبز، کیفیت مسکن، خدمات زیر بنایی بالاتر از ۳ محاسبه شده است. پایین‌ترین میانگین به دست آمده مربوط به آموزش عمومی و اشتغال در دهستان آدران است. سطح معناداری تمامی شاخص‌ها نیز کمتر از ۰/۰۵ صدم است. میانگین بعد محیط‌زیستی با عدد ۳ بالاتر از میانگین کل بدست آمد. طبق نتایج آزمون می‌توان این گونه عنوان کرد که وضعیت زیست‌پذیری محدوده در حال رو به بهبود است و خدمات زیر بنایی با توجه به این که جزو نیازهای مهم روستایی در مقایسه با مناطق شهری است در این منطقه رو به بهبود است. مناطق روستایی بخصوص پیراشهری به علت نزدیکی به شهر باید همیشه از امکانات هم‌تراز با شهر برخوردار باشند. بهداشت روستاها و معابر نیز در وضعیت متوسط به بالا بود که نشان از اثربخشی مدیران محلی طبق همان مؤلفه عدالت محوری قرار دارد. فضای سبز منطقه نیز به علت کوهستانی بودن و قرارگیری در موقعیت جاده چالوس در وضعیت مناسبی قرار دارد. متغیر مسکن نیز از این حیث رو به بهبود است که ساخت‌وساز در این منطقه در حال شکل‌گیری است. اشتغال این منطقه در وضعیت مناسب قرار ندارد و نیاز صنایع تبدیلی را می‌طلبد.

جدول ۵. نتیجه آماره آزمون میانگین در بررسی وضعیت شاخص‌های زیست‌پذیری روستاهای بخش آدران

مطلوبیت عددی آزمون عدد - ۳

متغیر	میانگین	اختلاف از میانگین	آماره آزمون t	سطح معناداری	انحراف معیار	تفاوت در سطح ۹۵٪ فاصله اطمینان	
						حد پایین	حد بالا
مشارکت و همبستگی	۲/۴۸	-۰/۵۱۳۷۰	-۰/۱۶۵۹۵	۰/۰۰۰	۰/۵۹۱۳۹	-۰/۵۷۴۶	-۰/۴۵۲۸
تفریحات و اوقات فراغت	۲/۸۹	-۰/۱۰۱۳۷	-۳/۴۵۵	۰/۰۰۱	۰/۵۶۰۵۵	-۰/۱۵۹۱	-۰/۰۴۳۷
کیفیت حمل‌ونقل	۲/۸۳	-۰/۱۶۱۶۴	-۵/۳۷۱	۰/۰۰۰	۰/۵۷۴۹۸	-۰/۲۲۰۸	-۰/۱۰۲۵
وضعیت فضای سبز	۳/۱۰	۰/۱۰۸۹۰	۳/۵۳۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹۴۸	۰/۰۴۸۲	۰/۱۶۹۶
کیفیت مسکن	۳	۰/۰۰۸۹۰	۰/۲۴۵	۰/۸۰۶	۰/۶۹۳۹۴	-۰/۰۶۲۵	۰/۰۸۰۳
خدمات زیربنایی	۳/۱۲	۰/۱۲۳۲۹	۳/۸۰	۰/۰۰۰	۰/۶۲۳۱۱	۰/۰۵۹۲	۰/۱۸۷۴
درآمد	۲/۵۶	-۰/۴۳۰۸۲	-۱۲/۲۰۰	۰/۰۰۰	۰/۶۷۴۶۸	-۰/۵۰۰۳	-۰/۳۶۱۴
اشتغال	۲/۴۴	-۰/۵۵۲۰۵	-۱۷/۱۹۱	۰/۰۰۰	۰/۶۱۳۵۲	-۰/۶۱۵۲	-۰/۴۸۸۹
امنیت فردی و اجتماعی	۲/۴۵	-۰/۵۴۵۲۱	-۱۶/۸۵۶	۰/۰۰۰	۰/۶۱۷۹۶	۰/۶۰۸۸	-۰/۴۸۱۶
آموزش عمومی	۲/۴۲	-۰/۵۷۳۲۹	-۱۶/۵۵۴	۰/۰۰۰	۰/۶۶۱۶۵	-۰/۶۴۱۴	-۰/۵۰۵۲
چشم‌انداز	۲/۸۲	-۰/۱۷۶۷۱	-۱۶/۷۸۵	۰/۰۰۰	۰/۵۸۳۶۱	-۰/۲۳۶۸	-۰/۱۱۶۶
بهداشت معابر	۳/۱۰	۰/۱۰۸۹۰	۳/۵۳۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹۴۸	۰/۰۴۸۲	۰/۱۶۹۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

در ادامه برای تبیین رابطه و سنجش همبستگی بین دو متغیر پژوهش از همبستگی پیرسون بهره گرفته شد. همان‌طور که نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد بین تمامی شاخص‌های حکمروایی خوب و زیست‌پذیری همبستگی قوی تا متوسطی برقرار است. شاخص عدالت محوری با ضریب همبستگی ۰/۷۶۶ دارای بالاترین رابطه و شاخص پاسخگویی با ضریب همبستگی ۰/۴۹۴ دارای ضعیف‌ترین رابطه است. در ضمن سطح معناداری تمام شاخص‌ها نیز کمتر از ۰/۰۱ مورد تأیید است. نتایج همبستگی گواه این موضوع است و با بهتر شدن وضعیت حکمروایی خوب زیست‌پذیری نیز بهبود پیدا خواهد کرد. افزون بر این طبق الگوی مدیریتی حکمروایی خوب در این محدوده با بهبود عدالت محوری زیست‌پذیری نیز بهبود پیدا خواهد کرد.

جدول ۶. بررسی رابطه همبستگی پیرسون بین شاخص‌های حکمروایی خوب با زیست‌پذیری

ردیف	متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار (r)	مقدار (p)
حکمروایی خوب	مشارکت	زیست‌پذیری	۰/۷۱۷	۰/۰۰۰
	قانون محوری	زیست‌پذیری	۰/۷۲۶	۰/۰۰۰
	پاسخگویی	زیست‌پذیری	۰/۴۹۴	۰/۰۰۰
	مسئولیت‌پذیری	زیست‌پذیری	۰/۷۳۹	۰/۰۰۰
	اجتماع محوری	زیست‌پذیری	۰/۷۱۸	۰/۰۰۰
	شفافیت	زیست‌پذیری	۰/۶۲۶	۰/۰۰۰
	کارایی و اثربخشی	زیست‌پذیری	۰/۷۰۲	۰/۰۰۰
	عدالت محوری	زیست‌پذیری	۰/۷۶۶	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

نتیجه‌گیری

امروزه کاهش کیفیت زندگی روستایی در اثر مشکلات اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی اهمیت الگوی حکمروایی خوب را باهدف افزایش زیست‌پذیر کردن روستاها دوچندان کرده است. در اواخر قرن بیستم در ادامه رویکردهای توسعه پایدار، شیوه جدید مدیریتی یعنی حکمروایی خوب به منظور بهتر شدن وضعیت مدیریت مدیران محلی در کشورهای درحال توسعه با هدف کاهش مسائل و چالش‌های به وجود آمده در مناطق روستایی پیشنهاد شده است. این رویکرد با مشارکت همه گروه‌ها، اقشار و نهادها، از جمله جامعه محلی و مدیران محلی، نخبگان و ریش‌سفیدان مورد اطمینان مردم سعی در افزایش رابطه بین مسئولین و مدیران و جامعه محلی با هدف بهبود کیفیت زندگی و در کل زیست‌پذیری روستاها دارد. ارتقای زیست‌پذیری بدون توجه به مدیران محلی کارآمد امکان‌پذیر نیست. لذا از آنجا که محدوده مورد مطالعه نیز با چالش‌های ذکر شده مواجه است و الگوی حکمروایی خوب می‌تواند ضمن تقویت فرایند توسعه روستایی، محیط مناسبی را برای ارتقای وضعیت زیست همه ساکنین روستایی فراهم کند. به همین منظور در این مقاله به سنجش اثرات حکمروایی خوب بر زیست‌پذیری روستاهای پیراشهری دهستان آدران پرداخته شده است.

نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای تحقیق نشان می‌دهد شاخص‌های حکمروایی خوب با میانگین (۲/۵۹) در منطقه مورد مطالعه از کیفیت مناسبی برخوردار نیست و جامعه محلی نیز بر روی این مسئله باهم نظر هستند؛ و هنگام مطالعه میدانی نگارندگان اکثر مدیران محلی که خود از پاسخ‌گویان به پرسشنامه به عنوان جامعه محلی بودند اطلاعی از شاخص‌های حکمروایی خوب در سطح دهستان نداشتند و این سؤالات برای آن‌ها تازگی داشت ولی نشانه‌هایی از الگوی مدیریتی حکمروایی خوب در این محدوده وجود داشت. از جمله عدالت‌محوری که اکثر پاسخ‌گویان از وضعیت عدالت و توزیع امکانات در روستاها رازی بودند. نتایج ارزیابی شاخص‌های زیست‌پذیری نیز نشان داد شاخص بهداشت معابر، خدمات زیربنایی و فضای سبز و مسکن بالاتر از ۳ محاسبه شده است. شاخص درآمد و اشتغال در وضعیت کاملاً نامناسبی قرار دارد و این موضوع باعث مهاجرت روزه‌روز افراد به شهرهای اطراف کرج شده است و جای ساکنین محلی را مالکین خانه‌های دوم گرفته‌اند که باعث آوردن خدمات و بالا بردن سطح فضای سبز و مسکن‌های لوکس در این محدوده شده است. در کل میانگین شاخص‌های زیست‌پذیری با (۲/۷۷) در وضعیت نزدیک به متوسط قرار دارد. نتایج تحلیل همبستگی پیرسون نشان از وجود رابطه متوسط تا ضعیف بین شاخص‌های حکمروایی خوب و زیست‌پذیری در محدوده دارد. یعنی با بالا رفتن سطح الگوی حکمروایی خوب سطح زیست‌پذیری روستاهای دهستان آدران نیز بالاتر خواهد رفت. در این پژوهش مؤلفه شفافیت هم در نتایج میانگین آزمون t تک نمونه‌ای و هم نتایج همبستگی پیرسون بین دو متغیر دارای کمترین میانگین و کمترین همبستگی بود. که این یکی از ضعف‌های آشکار در این منطقه بود که مردم از تعیین و تخصیص بودجه‌ها به طرح‌ها اطلاع کاملی نداشتند.

نتایج کلی پژوهش با نتایج شریف زادگان و قانونی (۱۳۹۶)، بداج و دامینیکا (۲۰۱۷)، احد نژاد و جعفری (۱۳۹۶)، زیاری و همکاران (۱۳۹۷)، قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۶) بر نقش حکمروایی خوب بر توسعه پایدار و کیفیت زندگی که منجر به تحقق زیست‌پذیری می‌گردند، همسو بوده است. هنگامی که مدیران محلی از الگوی حکمروایی خوب برای انجام وظایف خود استفاده می‌کنند باعث شفافیت بیشتر در کارها و مشارکت افراد می‌شود. پاسخ‌گویی در قبال

وظایف محوله مردم را دلگرم می‌کند. مسئولیت‌پذیری باعث بهبود کارایی و اثربخشی مدیران می‌شود که همه این موارد در کل گامی به‌سوی زیست‌پذیر کردن مناطق پیراشهری و به طبع بالا بردن کیفیت زندگی و زیست ساکنین می‌شود.

با توجه به نتایج پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

پایبندی به قانون از سوی مدیران محلی، رعایت عدالت و کمک به تحقق آن از جانب مدیران، برگزاری جلسات مدیران محلی با مردم و پاسخ‌گو بودن نسبت به مشکلات و مسائل پیش آمده، توافق جمعی مدیران با ریش‌سفیدان و جوانان برای حل مشکلات و کمک به زیست‌پذیری و کیفیت زندگی ساکنان. افزایش شفافیت در کارها و طرح‌ها به وسیله نصب بروشور در محل اجرای طرح و در جریان قرار دادن مردم از وضعیت تخصیص بودجه و کارهای انجام شده و در حال انجام و طرح‌های در دست اقدام توسط مدیران محلی.

منابع

- احمدی، منیژه، چراغی، مهدی. ۱۳۹۶. ارزیابی عوامل مؤثر بر تحقق حکمروایی خوب روستایی با تأکید بر عملکرد دهیاری‌ها مطالعه موردی: (دهستان چاپاره بالا، شهرستان زنجان). جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۷(۴)، ۴۴-۳۳.
- حیدری، ساربان. ۱۳۹۸. ارزیابی الگوی مدیریت محلی روستایی مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی خوب (مطالعه موردی: شهرستان مشکین‌شهر). جغرافیا و توسعه ۸۷(۸۷)، ۱۳۹۸.
- خراسانی، محمدامین. ۱۳۹۵. تأملی در مفهوم زیست‌پذیری، شناخت، سنجش و رویکردها. دو ماهنامه پژوهشی در هنر و علوم انسانی، سال اول، شماره ۲.
- خراسانی، محمدامین و رضوانی، محمدرضا. ۱۳۹۲. شناخت و تحلیل تفاوت زیست‌پذیری روستایی پیرامون شهری در شهرستان ورامین. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۲، ۹۲-۷۱.
- رحمانی فضلی، عبدالرضا؛ منشی‌زاده، رحمت‌الله؛ رحمانی، بیژن؛ علی‌پوریان، جهانبخش. ۱۳۹۶. تحلیل جایگاه مدیریت روستایی مبتنی بر رویکرد حکمروایی خوب در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: مقایسه بخش مرکزی کوه‌دشت و بخش لوسانات). پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۶(۲)، ۱۵۲-۱۳۳.
- رضوانی، محمدرضا، صباغ‌پور آذریان، مهدیه، شفیعی، سعید. ۱۳۹۶. نقش بازیگران کلیدی در حکمروایی گردشگری الکترونیکی در ایران، مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۲(۴۰)، ۸۲-۴۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عظیمی آملی، جلال، طاهر پور، مهدی، احمد پور، زهرا. ۱۳۹۰. تبیین رهیافت حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی در مناطق روستایی استان مازندران. پژوهش‌های روستای، ۲(۴)، ۳۴-۱.
- زیاری، کرامت‌الله؛ پوراحمد، احمد؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ باستین، علی. ۱۳۹۷. سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۹(۳۴)، ۱۸-۱.
- شریف‌زادگان، محمدحسین؛ قانونی، حسین. ۱۳۹۶. تحلیل رابطه حکمروایی خوب کشورها و کیفیت زندگی شهرها، رفاه اجتماعی، ۱۷(۶۶)، ۲۲۱-۱۸۵.
- طالشی، مصطفی؛ دربان آستانه، علیرضا؛ موسوی، عارف. ۱۳۹۶. تبیین الگوی فضایی حکمروایی خوب روستایی پیرامون کلانشهر کرج. پژوهش‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، ۵(۴)، ۶۰۶-۵۸۵.
- قادر مرزی، حامد؛ احمدی، حسین؛ احمدی، عاطفه؛ جوان، فرهاد. ۱۳۹۷. تحلیلی بر تأثیر حکمروایی خوب در بهبود کیفیت زندگی روستایی مطالعه موردی شهرستان دهگلان. انجمن جغرافیای ایران، ۱۶(۵۸): ۱۹۰-۱۷۵.

- قنبرى، سيروس، شايان، محسن، رشيدى، سعيدة، ابراهيمى پور، فائزه، رئيسى، محمد كريم. ۱۳۹۸. توان‌هاى توسعه كشاورزى شهرستان داراب و پيش‌بينى نتايج آن بر توسعه روستايى. جغرافيا و پايدارى محيط، ۹(۲)، ۶۷-۸۲.
- مطيعى لنگرودى، سيد حسن، حجبى پور، محمد. ۱۳۹۷. الگويى ميان کنش سازمان‌هاى مردم نهاد با حکمروايى مطلوب روستايى (مطالعه موردى: دشت حسين آباد غيناب در شهرستان سرپيشه. جغرافيا و توسعه، ۵۰(۲)، ۱۰۹-۱۲۶.
- Adisalem M, 2015. **The Performance of Good Governance on Land Administration at Local/Woreda Level: The Case of Naeder Adet Woreda, Tigray Region, Ethiopia.** Inter. J. Polit. Sci. Develop. 3(8): 1-11.
- Elmenofi, Gehan .A. G, El Bilali, Hamid, Berjan, Sinisa. 2014. **Governance of rural development in Egypt,** Agricultural Science, 59(2): 285-296
- Go, F.M. & Trunfio, M. .2011. **E-Services Governance in public and private sector: a Destination Management Organization Perspective,** Wien: Springer, pp10 19.
- Helliwella, J. F, Huangb, H, Groverc, Sh, Wangd S. 2018. **Empirical linkages between good governance and national wellbeing,** Journal of Comparative Economics), 46): ۱۳۳۲-۱۳۴۶ .
- Hammer, J. & Spears, D.2016.**Village sanitation and child health :Effects and external validity in a randomized field experiment in rural India,** Journal of health economics, ۴۸, ۱۳۵-۱۴۸.
- Hogan, M.C .et al. 2010.**Maternal mortality for 181 countries, 1980-2008: a systematic analysis of progress towards Millennium Development Goal 5.**The Lancet, 375(9726), ۱۶۰۹-۱۶۲۳.
- Mohamad Osman, M, M Bakri, N. I. Bachok, S. Ibrahim, M. & Mohamed, M. Z. 2015. **Assessing social welfare department service delivery system towards vulnerable and disadvantages group in Malaysia: case study of Perak.** Procedia Environmental Sciences, (28): 418-426 .
- Woreda Hawzen .2017. **Decentralized Good Governance in Rural Land Administration: The Case of, IJEDR.** Volume 5, Issue ۲. P: ۱۳۱-۱۴۲.